

Як ми зберігаємо традиції

ПУРІМНІ ВЕСЕЛОЩІ

Рая любить Пурім – і її можна зрозуміти, правда ж?

Діти обожають це свято, на якому ми вшановуємо хоробрість біблійної цариці Естер. Рая та її бабуся, маман-джун, ретельно готуються до Пуріму: печуть особливе святкове печиво (в традиції іранських євреїв це колуче), дарують сусідам кошики із солодощами, вбираються в пурімні костюми, влаштовують веселу виставу – пурімшпіль – і неабияк шумлять тріскачками, щоб заглушити ім'я злого Амана.

ОБГОВОРИМО З ДІТЬМИ

РАЇН НАСТРІЙ У ЦІЙ ІСТОРІЇ змінюється багато разів. Погортайте книжку, передивіться ілюстрації: що вона відчуває на кожній зі сторінок? А чому?

РАЇНА БАБУСЯ, маман-джун, виросла в Ірані. А де жили ваші бабусі та дідусі, коли були дітьми? Чи знаєте ви якісь історії про їхні рідні місця?

КИМ БИ ВИ ХОТІЛИ вбратися на Пурім? Чи знайдеться у вашій шафі те, з чого вийде зробити костюм?

Перська принцеса

Написала *Барбара Даймонд Голдін* • Проілюструвала *Стеліяна Донева*

Робимо коробочки для подарунків на Пурім

Рая з бабусею роблять маленькі коробочки під *мішлоах манот* – так мовою іврит називають пурімне частування для друзів і сусідів. Хочете змайструвати такі коробочки з речей, які знайдете вдома?

Наприклад, можна

...розмалювати паперовий пакет маркерами та прикрасити наліпками.

...вимити велику банку з-під йогурту й обклеїти її кольоровим скотчем.

...вимити коробку, в якій ви принесли із собою їжу з кафе.

...скрутити з газети гарні пакетики.

І це ще далеко не все! Експериментуйте, фантазуйте! І пам'ятайте: *мішлоах манот*, хоч би як ви їх спакували, – чудовий спосіб поділитися радістю свята Пурім.

Що таке PJ Library®?

Заснована Фондом Гарольда Грінспуна програма PJ Library («Піжамна бібліотечка») дарує сотням тисяч дітей в усьому світі єврейські дитячі книжки їхніми рідними мовами.

Підпишіться на сайті www.pjlibrary.ua й отримуйте щомісяця в подарунок з доставкою додому захопливі дитячі історії та казки. Створіть власну домашню бібліотеку єврейських дитячих книжок!

Як читати книжку вдома?

На сайті www.pjlibrary.ua ви знайдете рекомендації, як зробити читання цієї книжки захопливим і цікавим, а також поради та ідеї для занять з дітьми.

Бабуся, бабуня, бабця...

Рая називає свою бабусю *маман-джун* – це, власне, і означає «бабуся» мовою фарсі. Єврейські діти в різних країнах називають своїх бабусь по-різному: *бобе* (їдиш), *нона* (ладіно), *савта* (іврит), а ще – *нана*, *ома*, *абуела*, *баба* і, звісно ж, *бабуся*! Але хай би де ми жили і якою б мовою розмовляли, зв'язок між бабусями-дідусями та їхніми онуками й онучками в єврейській традиції надзвичайно цінується. Поняття *ле дор вадор* (івритом – «з покоління у покоління») нагадує нам, як важливо передавати традиції від старших молодшим, і головну роль тут, звісно, відіграють саме бабусі з дідусями.

Тут і там

Раїна *маман-джун* виросла в Ірані. Єврейська громада Ірану (раніше він звався Персією) була однією з найстаріших у світі – понад 2500 років! Про це свідчить й історія Пуріму. Та наприкінці 1970-х років політичний клімат в Ірані став небезпечним для євреїв. Тому більшість перських євреїв залишили Іран і оселилися в різних місцях по всьому світу. Однак усі вони з великою ніжністю згадують легендарну громаду часів своєї молодості.

Барбара Даймонд Голдін – лауреатка премії імені Сідні Тейлор, яку вручає Асоціація єврейських бібліотек за найкращі єврейські дитячі книжки. Твори Барбари відзначені багатьма нагородами, зокрема її книжки «Пасхальний ковбой», «Нічні вогні: історія, що сталася на Суккот» і «Зустрінемося біля криниці: дівчата та жінки у Біблії». Барбара живе у штаті Массачусетс і працює директоркою бібліотеки.

Стеліяна Донева починала кар'єру як мультиплікаторка на кіностудії, а нині ілюструє дитячі книжки – наприклад, «Тварини Адама» та «Надзвичайний звичайний метелик». Стеліяна захоплюється фотографією та виготовленням м'яких іграшок. Живе в Софії – столиці Болгарії.

Перська принцеса

Написала **Барбара Даймонд Голдін** • Проілюструвала **Стеліяна Донева**

Мойї онуці Ханні, яка обожнює принцес,
і Міріам Леві-Хаїм та її родині, а особливо справжньому Наті, –
із вдячністю за величезну допомогу у створенні цієї книжки. – Б.Д.Г.

Усім бабусям (таким як маман-джун),
які зберігають сімейні цінності. – С.Д.

Мовою фарсі бабусь називають по-різному:
маман, маман-джун, маман-бозорг, мамані..
«Маман» – це «мама», а «джун» – пестливий додаток до звернення,
який означає «життя, дихання, душа».

Ілюстрації в цій книжці спочатку були намальовані на папері,
а потім покращені за допомогою цифрових технологій.

Барбара Даймонд Голдін. **Перська принцеса/**
Пер. з англійської Євгенії Канищевої. — К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. — 32 с., з іл.

Редакторка: Ія Ківа
Переклала з англійської: Євгенія Канищева
Макет української книги: Світлана Невдащенко

Всі права захищені. Жодна частина цього видання не може бути відтворена, збережена в пошуковій системі або передана в будь-якій формі чи будь-яким способом — електронним, механічним, фотокопіюванням, записом чи іншим способом — без прямого письмового дозволу видавців.

Усі авторські права, логотипи та торгові марки є власністю відповідних власників.

Авторське право на текст © 2020 Барбара Даймонд Голдін
Авторські права на ілюстрації © 2020 Стеліяна Донева
© ДУХ І ЛІТЕРА, 2023

Printed in Latvia
Наклад 3500 прим.

All rights reserved. No part of this edition may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means—electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without express written permission from the publishers.

All copyrights, logos, and trademarks are the property of their respective owners.

Apples & Honey Press
An imprint of Behrman House
Millburn, New Jersey 07041
www.applesandhoneypress.com
Ukrainian translation © 2023 Harold Grinspoon Foundation
Text copyright © 2020 Barbara Diamond Goldin
Illustrations copyright © 2020 Steliyana Doneva
© ДУХ І ЛІТЕРА, 2023

Рая ще раз притрусила тісто борошном і взялася як слід його вимішувати. Їй хотілося якнайшвидше скуштувати колуче – пурімне печиво.
– Я зроблю з тіста сердечка, – сказала вона.

– Добре. А я – чоловічків, – відповіла її бабуса, маман-джун.
– Ці чоловічки – усі вони будуть Амани? – запитала Рая.
– Так! – сказала маман-джун. – Коли я була маленька... Ми тоді ще жили в Ірані, у моєму рідному місті Гамадан... Так от, коли я була маленька, ми вдавали, ніби кожен із цих чоловічків – справжній Аман, злий та підступний царський радник. Щойно такого Амана виймали з пічки, ми його хрум! – і немає Амана.

Рая захихотіла.

Раптом до кухні влетів Наті – Раїн старший брат:
– У когось є ножиці? А то в мене борода задовга!
– А ти в нас хто? – спитала маман-джун.

– Я – Мордехай, двоюрідний брат цариці Естер. Тобто я граю його роль у шкільній виставі.
– Я б теж хотіла грати у виставі, – зітхнула Рая.
Маман-джун обернулася до неї:
– Не засмучуйся! Ти будеш у цій виставі наступного року. Обов'язково, от побачиш!
– Так нечесно! – обурилася Рая. – Чому я завжди маю усього чекати?

Маман-джун вправно підстригла Наті бороду. А потім підвернула та заколола шпильками поділ татового халата, щоб Наті не перечепився і не впав.

Аж тут пролунав стукіт у двері.

– Це мій друг Данні, – сказав Наті. – Ну все, ми побігли, а то спізнимося на репетицію.

Рая провела брата поглядом.

– Не вішай носа! – сказала маман-джун. – Ще трошки – й печиво буде готове.

– Навіщо мені печиво, якщо мене не беруть у виставу! А мама ще навіть не зробила мені костюм на Пурім!

– А ти вже сказала їй, ким хочеш бути?
– Принцесою в блискучій сукні!
– Гмм, – замислилася маман-джун. – Рає-джун, серденько моє, ходімо зі мною. Здається, я маю саме те, що тобі треба.

Рая побігла за бабусею нагору.

Маман-джун відчинила двері у свою кімнату.

На підлозі розлігся барвистий перський килим, на столі сяяв золотий чайний сервіз, а кімнату огортали казкові аромати прянощів і солодощів.

Бабуся підійшла до відкритої старої скрині, в якій виблискували золоті та срібні прикраси, іскрилися у променях сонця шалики – червоні, фіалкові, рожеві, смарагдові...

– Маман-джун! – прошепотіла Рая.

– Бачиш, я все зберегла. Вдома, у Гамадані, ми в це вбиралися на свята і в особливі дні.

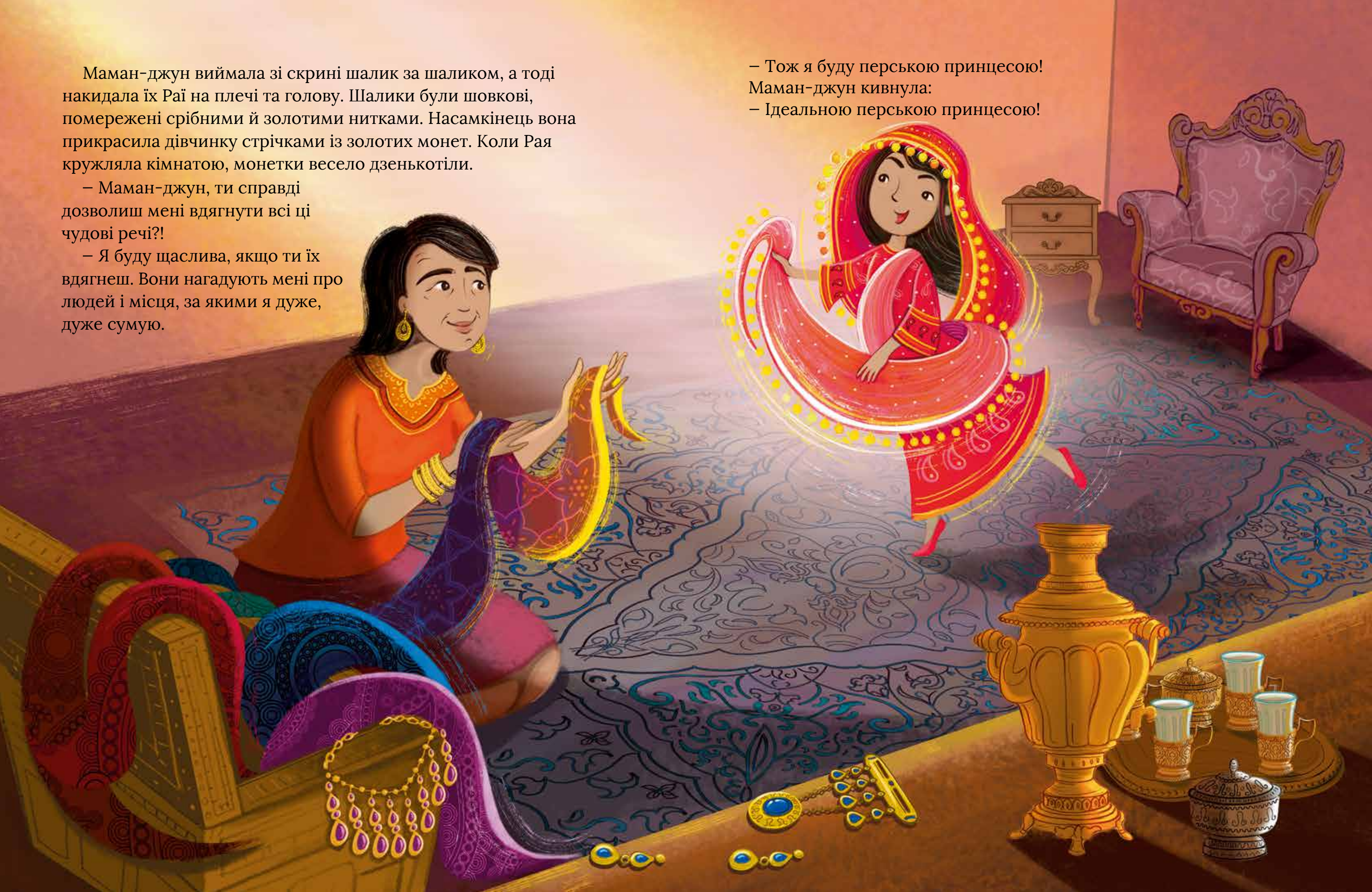

Маман-джун виймала зі скрині шалик за шаликом, а тоді накидала їх Раї на плечі та голову. Шалики були шовкові, помережені срібними й золотими нитками. Насамкінець вона прикрасила дівчинку стрічками із золотих монет. Коли Рая кружляла кімнатою, монетки весело дзенькотіли.

– Маман-джун, ти справді дозволиш мені вдягнути всі ці чудові речі?!

– Я буду щаслива, якщо ти їх вдягнеш. Вони нагадують мені про людей і місця, за якими я дуже, дуже сумую.

– Тож я буду перською принцесою!
Маман-джун кивнула:
– Ідеальною перською принцесою!

– А ти знала, – спитала маман-джун, – що історія Пуріму відбулася саме в Персії? Неподалік місця, де я виросла. Тому щороку багато людей приїздили до нас святкувати Пурім. Як же нам тоді було весело! – Очі маман-джун наповнилися сльозами.

Рая обійняла бабусю, і вони разом спустилися сходами. З кухні долинав солодкий, теплий запах. Печиво готове!

Рая розклала печиво в маленькі кошики, і вони з маман-джун понесли їх сусідам.

– Коли я була маленькою, ми теж на Пурім пригощали сусідів солодощами, всіх-всіх, – пригадала маман-джун.

Спочатку вони постукали у двері пані Леві. Та відчинила – і аж сплеснула руками від захвату.

– Ах! Пурімні подаруночки! Це нам? А який чудовий костюм!

– Я – перська принцеса, – пояснила Рая.

А тоді вручила кошик з печивом маленькій Орі – доньці пані Леві – і розповіла, що Естер теж була персіячкою, точнісінько як вони.

– Естер була не просто царицею, Оро, – уточнила Рая. – Вона була страшенно хороброю царицею! Вона врятувала свій народ від злого Амана!

– Розкажи ще, – попросила Ора.

— Мордехай розповів Естер, що злий Аман хоче знищити їхній народ. І тоді вона, хоч як їй було страшно, пішла до царя і все йому переказала.

— Ще! — знову попросила Ора.

Але Рая замислено мовчала.

— Маман-джун, — вимовила вона нарешті, — а що як ми запросимо Ору до нас? І всіх дітей з нашої вулиці. І я всім розповім історію Пуріму. А може, ми навіть зіграємо власну виставу!

— Оце моя Рая-джун! — вигукнула бабуся.
— І мені не треба буде чекати, коли мене візьмуть у шкільну виставу. Пані Леві, можна Ора трошки пізніше прийде до нас у гості?
— Звісно! — сказала пані Леві, а Ора заплескала у долоні.

Рая і маман-джун обійшли решту сусідів,
роздали подарунки й всіх запросили до себе
в гості.

Дорогою додому Рая розмірковувала:

– Я буду Естер! Цей костюм дуже навіть підходить для цариці. Ти, маман-джун, будеш цар. Наті може бути Мордехаєм. А Аманом буде – знаєш хто? Аманом буде одне з твоїх печивок!

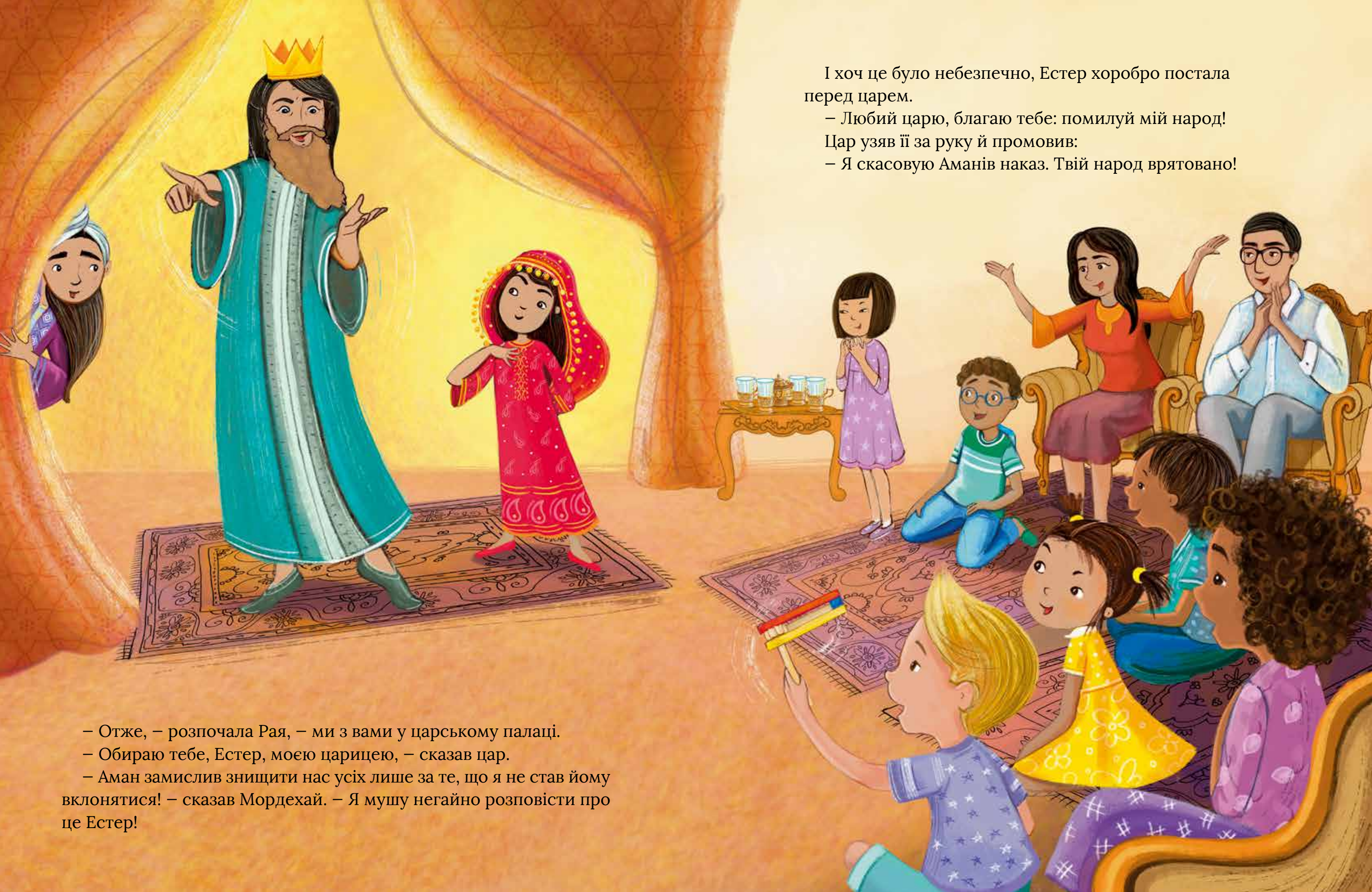
– Наті це сподобається, – з усмішкою сказала маман-джун. Від радості Рая всю дорогу додому бігла підстрибом. Але не дуже швидко. Вона не хотіла, щоб маман-джун від неї відстала. На них чекало стільки справ!

У вітальні Рая з бабусею
розчистили місце для сцени.
Маман-джун принесла зі
своєї кімнати килимки і навіть
золотий чайний сервіз. Тепер
сцена нагадувала покої в
царському палаці!

Маман-джун убралася в якийсь дивовижний халат.
– Це мого тата, – пояснила вона. А тоді зробила собі
корону із золотого паперу і бороду з брунатної тканини.
– Ой, а куди поділася моя маман-джун? –
пожартувала Рая.
Аж раптом з-за дверей долинули голоси.
– Це сусіди! – скрикнула Рая. – А ще Наті, мама й
тато. Саме вчасно!
– Наті, – звернулася маман-джун до онука, щойно
той увійшов, – не знімай Мордехаїв костюм!
Незабаром усі вже сиділи навколо сцени.

І хоч це було небезпечно, Естер хоробро постала перед царем.

– Любий царю, благаю тебе: помилуй мій народ!

Цар узяв її за руку й промовив:

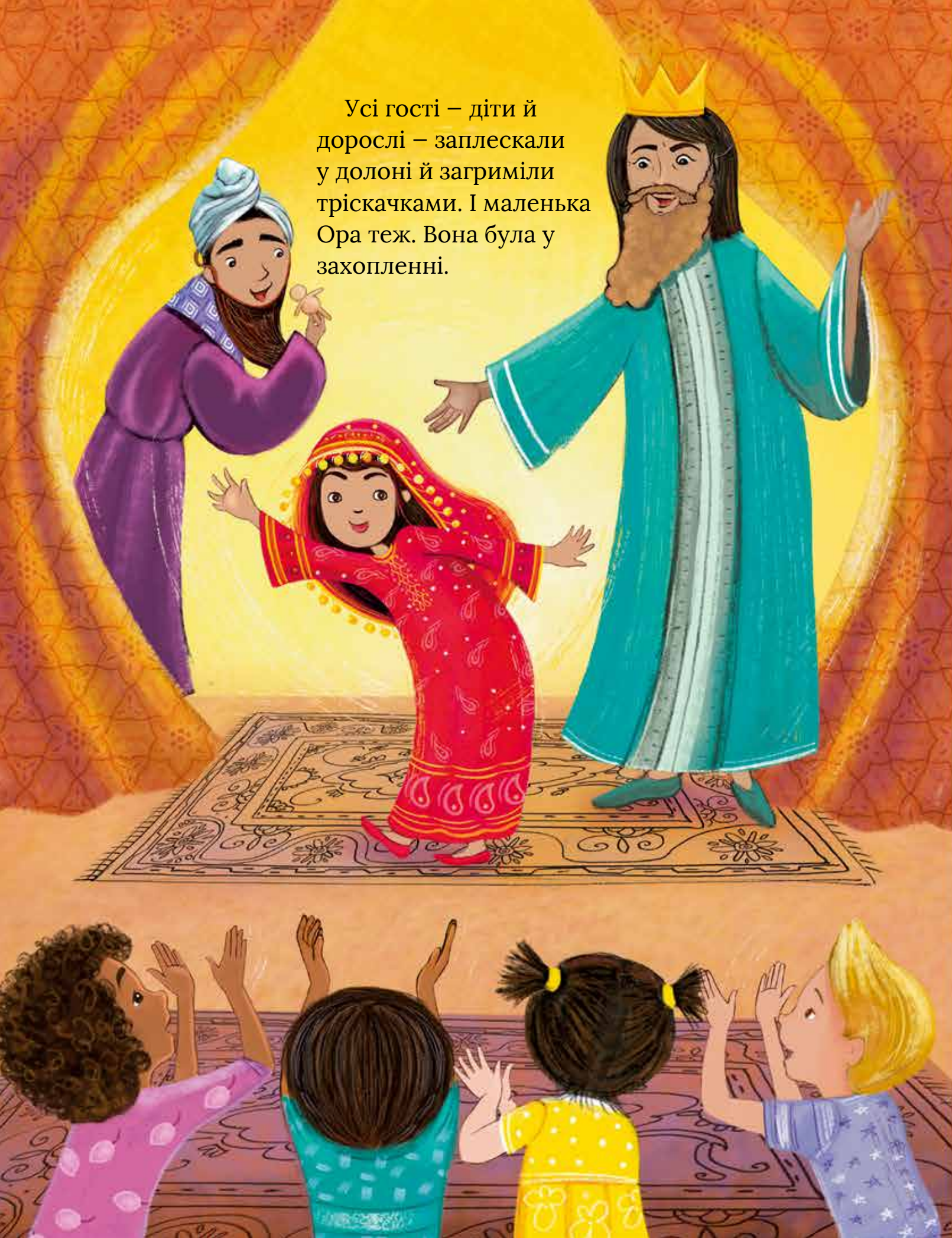
– Я скасовую Аманів наказ. Твій народ врятовано!

– Отже, – розпочала Рая, – ми з вами у царському палаці.

– Обираю тебе, Естер, моєю царицею, – сказав цар.

– Аман замислив знищити нас усіх лише за те, що я не став йому вклонятися! – сказав Мордехай. – Я мушу негайно розповісти про це Естер!

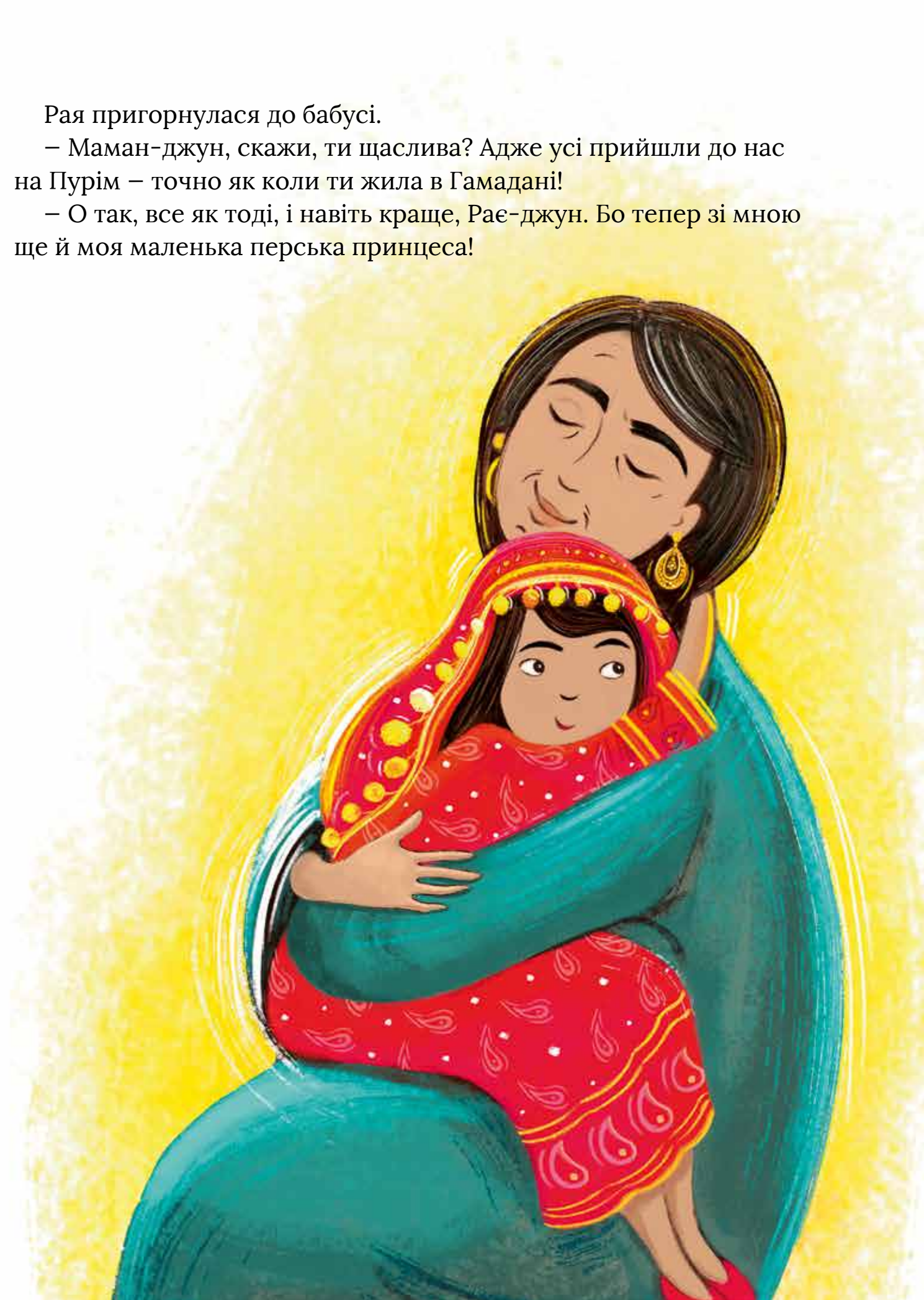
Усі гості – діти й дорослі – заплескали у долоні й заgrimіли тріскачками. І маленька Ора теж. Вона була у захопленні.

Рая пригорнулася до бабусі.

– Маман-джун, скажи, ти щаслива? Адже усі прийшли до нас на Пурім – точно як коли ти жила в Гамадані!

– О так, все як тоді, і навіть краще, Рає-джун. Бо тепер зі мною ще й моя маленька перська принцеса!

Читаємо всі разом

Історія Пуріму з біблійної Книги Естер сталася у стародавній Персії (зараз це Іран).

Цар Ахашверош обирає собі нову царицю – дівчину на ім'я Естер. Вона єврейка, проте тримає своє віросповідання у таємниці. Однак на її народ чатує біда, адже царський радник Аман розгнівався на родича Естер – Мордехая, бо той відмовився йому вклонитися. Аман замислив убити Мордехая та всіх євреїв у царстві. Але Мордехая вдається попередити Естер – і вона, ризикуючи власним життям, без дозволу звертається до царя й розповідає йому про підступний задум злого Амана. Так своєю хоробрістю Естер рятує єврейський народ.

Євреї жили на території сучасного Ірану понад дві з половиною тисячі років. До 1979 року в Ірані було близько вісімдесяти тисяч євреїв. На Пурім євреї з усієї країни стікалися в Гамадан (рідне місто маман-джун у цій книжці), адже за легендою саме там поховані Мордехай та Естер. Люди відвідували їхні могили й згадували історію Пуріму. А ще іранські євреї пекли особливе пурімне печиво (колуче) та дарували кошики із солодкими подарунками (мішлоах манот) родичам та друзям.

Однак у 1979 році в Ірані почалися великі заворушення. Євреям стало небезпечно там залишатися. Тож приблизно дві третини з них покинули Іран і оселилися в інших країнах, зокрема у Сполучених Штатах Америки.

Сьогодні найбільші у США громади перських євреїв мешкають в Лос-Анджелесі (штат Каліфорнія) та в Грейт-Нек (штат Нью-Йорк). Тамтешні євреї плекають свої традиції. Тому на Пурім вони готують святкове чагування для родичів, друзів і бідних, а ще розповідають історію Естер і Мордехая – точнісінько як маленька Рая та її рідні.

